

WEWNĘTRZNY RYNEK ENERGII

W celu ujednoczenia i liberalizacji wewnętrznego rynku energii w UE od 1996 r. przyjęto środki służące rozwiązaniu kwestii dostępu do rynku, jego przejrzystości i regulacji, ochrony konsumentów, wspierania połączeń międzysystemowych i odpowiedniego poziomu dostaw. Środki te mają na celu zbudowanie bardziej konkurencyjnego, ukierunkowanego na konsumentów, elastycznego i niedyskryminacyjnego unijnego rynku energii elektrycznej, na którym obowiązują rynkowe ceny dostaw. Dzięki temu umacniane są i rozszerzane prawa konsumentów indywidualnych i wspólnot energetycznych, rozwiązywana jest kwestia ubóstwa energetycznego, uściślone są role i obowiązki uczestników rynku i organów regulacyjnych, rozwiązywana jest kwestia bezpieczeństwa dostaw energii elektrycznej, gazu i ropy naftowej, a także rozwoju transeuropejskich sieci przesyłowych energii elektrycznej i gazu.

PODSTAWA PRAWNA

Artykuł 194 i artykuł 114 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE).

CELE

Utworzenie unijnego rynku wewnętrznego w sektorze energii wymaga usunięcia szeregu przeszkód i barier w handlu, zbliżenia polityki podatkowej i cenowej oraz środków w odniesieniu do norm i standardów, a także wprowadzenia przepisów w zakresie bezpieczeństwa i środowiska naturalnego. Celem jest zapewnienie sprawnego rynku, charakteryzującego się sprawiedliwym dostępem, wysokim poziomem ochrony konsumentów, a także odpowiednim zakresem połączeń międzysystemowych i zdolności wytwórczych.

OSIĄGNIĘCIA

A. Liberalizacja rynków gazu i energii elektrycznej

W latach 90., kiedy większość krajowych rynków energii elektrycznej i gazu ziemnego wciąż była zmonopolizowana, Unia Europejska i państwa członkowskie postanowiły stopniowo otwierać te rynki na konkurencję. Pierwsze dyrektywy w sprawie liberalizacji (pierwszy pakiet energetyczny) zostały przyjęte w 1996 r. (w odniesieniu do energii elektrycznej) i 1998 r. (w odniesieniu do gazu), natomiast termin ich transpozycji do systemów prawnych państw członkowskich wyznaczono na 1998 r. (energia elektryczna) i 2000 r. (gaz). Drugi pakiet energetyczny przyjęto w 2003 r., a wchodzące w jego skład dyrektywy należało przetransponować do prawa krajowego państw

członkowskich do 2004 r., przy czym niektóre przepisy weszły w życie dopiero w 2007 r. Od tego czasu konsumenci przemysłowi i państwa członkowskie mogli swobodnie wybierać swojego dostawcę gazu i energii elektrycznej spośród szerszego grona konkurentów. W kwietniu 2009 r. przyjęto trzeci pakiet energetyczny, zmieniający drugi pakiet i służący dalszej liberalizacji wewnętrznych rynków energii elektrycznej i gazu, a także stanowiący fundament procesu realizacji wewnętrznego rynku energii.

B. Kolejne etapy

Jak zapowiedziano w strategii na rzecz unii energetycznej ([COM\(2015\)0080](#)), dnia 30 listopada 2016 r. Komisja wystąpiła z szeregiem wniosków ustawodawczych dotyczących nowej struktury unijnego rynku energii, aby zapewnić konsumentom bezpieczną, zrównoważoną, konkurencyjną i cenowo przystępną energię. Pakiet „Czysta energia dla wszystkich Europejczyków” ([COM\(2016\)0860](#)), mający na celu wdrożenie unii energetycznej, obejmuje takie dziedziny jak efektywność energetyczna, energia odnawialna, struktura rynku energii elektrycznej, bezpieczeństwo dostaw energii oraz przepisy dotyczące zarządzania unią energetyczną. Aby zakończyć realizację wewnętrznego rynku energii, Komisja zaproponowała następnie kolejne środki w dyrektywie w sprawie energii elektrycznej ([COM\(2016\)0864](#)), rozporządzeniu w sprawie energii elektrycznej ([COM\(2016\)0861](#)) oraz rozporządzeniu w sprawie gotowości na wypadek zagrożeń ([COM\(2016\)0862](#)).

Wniosek dotyczący dyrektywy w sprawie wspólnych zasad rynku wewnętrznego energii elektrycznej ([COM\(2016\)0864](#)) przekształca dyrektywę 2009/72/WE. Wniosek koncentruje się na:

- Jaśniejszych i częstszych rachunkach za energię elektryczną: konsumenci energii elektrycznej chcieliby mieć swobodę wyboru dostawcy lub koncentratora przy pomocy certyfikowanych narzędzi porównania, nie ponosić kosztów w przypadku zmiany dostawcy, a także mieć możliwość zawierania umów opartych na dynamicznych cenach energii elektrycznej i instalacji inteligentnego licznika.
- Ochronie konsumentów ubogich lub w trudnej sytuacji: państwa członkowskie byłyby zobowiązane do oferowania ukierunkowanej ochrony dzięki monitorowaniu i sygnalizowaniu liczby gospodarstw domowych znajdujących się w sytuacji ubóstwa energetycznego.
- Wprowadzaniu nowych podmiotów rynkowych: koncentratorzy mieliby swobodę udziału w rynku detalicznym; lokalne wspólnoty energetyczne miałyby prawo do angażowania się w lokalne wytwarzanie energii, jej dystrybucję, koncentrację, magazynowanie, a także w świadczenie usług w zakresie efektywności energetycznej oraz miałyby dostęp do wszystkich zorganizowanych rynków; państwa członkowskie regulowałyby wymianę danych między uczestnikami rynku.
- Ułatwianiu elektromobilności: państwa członkowskie musiałyby ułatwić podłączenie punktów ładowania dla samochodów elektrycznych do sieci dystrybucji energii elektrycznej, a także umożliwić nabywanie własności tych punktów oraz zarządzanie ich funkcjonowaniem przez strony trzecie.
- Uściśleniu zadań operatorów systemu dystrybucyjnego i wprowadzeniu procedury planowania rozwoju sieci dystrybucji.

Wniosek w sprawie gotowości na wypadek zagrożeń ([COM\(2016\)0862](#)) ma na celu zwiększenie gotowości na wypadek zagrożenia dzięki zachęcaniu do współpracy między operatorami systemu przesyłowego (OSP) w obrębie UE, OSP w krajach sąsiadujących oraz Agencją Unii Europejskiej ds. Współpracy Organów Regulacji Energetyki. Ma także na celu ułatwianie transgranicznego zarządzania sieciami elektroenergetycznymi w przypadku kryzysu za pośrednictwem nowych regionalnych centrów operacyjnych, utworzonych na mocy odnośnego wniosku dotyczącego rozporządzenia w sprawie wewnętrznego rynku energii elektrycznej ([COM\(2016\)0861](#)). Proponuje się cztery zestawy środków: 1) wspólne zasady zapobiegania kryzysom elektroenergetycznym oraz przygotowania się na nie, aby zapewnić współpracę transgraniczną; 2) wspólne zasady zarządzania sytuacjami kryzysowymi; 3) wspólne metody oceny zagrożeń związanych z bezpieczeństwem dostaw; 4) wspólne ramy lepszej oceny i monitorowania bezpieczeństwa dostaw energii elektrycznej.

Wniosek dotyczący rozporządzenia w sprawie wewnętrznego rynku energii elektrycznej ([COM\(2016\)0861](#)) przekształca [rozporządzenie \(WE\) nr 714/2009](#), aby przygotować rynek energii elektrycznej na elastyczność, dekarbonizację i innowacyjność dzięki uwzględnianiu niezakłóconych sygnałów rynkowych. Wniosek składa się z kolejnych siedmiu wniosków ustawodawczych. Pięć z nich dotyczy dostaw energii elektrycznej, zmiany przepisów dotyczących handlu energią elektryczną, uściślenia obowiązków uczestników rynku oraz określenia zasad oceny potrzeb w zakresie zdolności i rynkowych mechanizmów zdolności wytwórczych.

C. Regulacja rynku energii: Agencja Unii Europejskiej ds. Współpracy Organów Regulacji Energetyki

Agencja Unii Europejskiej ds. Współpracy Organów Regulacji Energetyki (ACER) jest operacyjna od marca 2011 r. ([rozporządzenie \(WE\) nr 713/2009](#)). Jest odpowiedzialna przede wszystkim za promowanie współpracy między krajowymi organami regulacyjnymi na szczeblu lokalnym i europejskim, a także za monitorowanie rozwoju sieci oraz wewnętrznego rynku energii elektrycznej i gazu. Agencja ACER jest także uprawniona do badania przypadków nadużyć na rynku oraz koordynowania z państwami członkowskimi stosowania odpowiednich kar. Odpowiedzialność za nakładanie kar mających zastosowanie do nadużyć spoczywa jednak na państwach członkowskich.

Kolejnym krokiem było przyjęcie dwóch rozporządzeń, na mocy których utworzono struktury współpracy w ramach europejskich sieci operatorów systemów przesyłowych (ENTSO): jednego w odniesieniu do energii elektrycznej ([rozporządzenie WE nr 714/2009](#)) i jednego dotyczącego gazu ([rozporządzenie WE nr 715/2009](#)) zmienionego [decyzją Komisji 2010/685/UE](#). Sieci ENTSO, wspólnie z agencją ACER, opracowują szczegółowe przepisy regulujące dostęp do sieci oraz kodeksy techniczne, a także zapewniają koordynację funkcjonowania sieci dzięki wymianie informacji operacyjnych oraz tworzeniu wspólnych norm i procedur dotyczących bezpieczeństwa i sytuacji nadzwyczajnych. Są również odpowiedzialne za opracowywanie co dwa lata dziesięcioletniego planu inwestycyjnego sieci, który jest z kolei poddawany przeglądowi przez ACER.

Ponadto celem [dyrektywy 2008/92/WE](#) jest poprawa przejrzystości cen gazu i energii elektrycznej, ustalanych dla użytkowników końcowych w przemyśle, dzięki zobowiązaniu państw członkowskich do przekazywania Eurostatowi dwa razy w roku informacji o tych cenach oraz systemach taryfowych. W październiku 2011 r. UE przyjęła [rozporządzenie \(UE\) nr 1227/2011](#) w sprawie integralności i przejrzystości hurtowego rynku energii (REMIT), którego celem jest zapewnienie uczciwych praktyk handlowych na europejskich rynkach energii.

W dniu 30 listopada 2016 r. Komisja przedstawiła wniosek dotyczący rozporządzenia [\(COM\(2016\)0863\)](#) w celu zreformowania agencji ACER na potrzeby przekształcania aktów prawnych i zwiększenia jej zasadniczej roli jako koordynatora działań krajowych organów regulacyjnych, zwłaszcza w dziedzinach, w których rozproszony krajowy proces podejmowania decyzji w kwestiach mających transgraniczne skutki mógłby doprowadzić do problemów lub niespójności na rynku wewnętrznym. Wykaz zadań został następnie uaktualniony, aby uwzględnić obowiązki w zakresie nadzoru rynku hurtowego oraz infrastruktury transgranicznej, przyznanie ACER większej odpowiedzialności za opracowanie i przedstawienie Komisji ostatecznej propozycji kodeksów sieci oraz za wpływanie na proces przeglądu regionalnego rynku energii elektrycznej (obszar rynkowy), przewidziany w wersji przekształconej rozporządzenia w sprawie energii elektrycznej [COM\(2016\)0861](#).

D. Bezpieczeństwo dostaw energii elektrycznej, gazu ziemnego i ropy naftowej

W [dyrektywie 2005/89/WE](#) ustanawia się środki służące zagwarantowaniu bezpieczeństwa dostaw energii elektrycznej, tak aby zapewnić właściwe funkcjonowanie rynku wewnętrznego energii elektrycznej, odpowiedni zakres połączeń międzysystemowych między państwami członkowskimi, adekwatny poziom zdolności wytwórczych oraz równowagę między podażą i popytem. Z uwagi na kluczowe znaczenie gazu dla dostaw energii w Unii Europejskiej oraz w reakcji na rosyjsko-ukraiński kryzys gazowy, który miał miejsce zimą 2008-2009 r., w 2010 r. przyjęto [rozporządzenie \(UE\) nr 994/2010](#) w sprawie środków zapewniających bezpieczeństwo dostaw gazu ziemnego. Celem rozporządzenia jest wzmocnienie mechanizmów zapobiegania i reagowania kryzysowego. Aby zapewnić bezpieczeństwo dostaw ropy naftowej, w [dyrektywie \(2009/119/WE\)](#) zobowiązuje się państwa członkowskie do utrzymywania minimalnych zasobów ropy naftowej, odpowiadających wyższej z dwóch wartości: 90 dni średniego dziennego przywozu netto lub 61 dni średniego dziennego zużycia krajowego. W reakcji na obawy dotyczące dostaw gazu z Rosji przez Ukrainę Komisja opublikowała w maju 2014 r. strategię bezpieczeństwa energetycznego [\(COM\(2014\)0330\)](#). Celem strategii jest zapewnienie obywatelom Europy oraz europejskiej gospodarce stałych i obfitych dostaw energii. Określono w niej środki takie jak zwiększenie efektywności energetycznej, lokalna produkcja energii oraz uzupełnienie brakujących połączeń infrastrukturalnych, które umożliwią przesyłanie energii tam, gdzie będzie ona potrzebna podczas kryzysu.

W dniu 8 listopada 2017 r. Komisja przyjęła wniosek ustawodawczy dotyczący ukierunkowanego przeglądu dyrektywy z 2009 r. w sprawie gazu ziemnego [\(COM\(2017\)0660\)](#). Spowodowałoby to natychmiastowe stosowanie głównych przepisów dyrektywy w sprawie gazu ziemnego do gazociągów przebiegających przez

granice z państwami trzecimi, a konkretniej do tych części gazociągów, które znajdują się na terenie UE. Pomogłoby to zagwarantować, że żaden bieżący, planowany czy przyszły projekt w zakresie infrastruktury gazowej realizowany przez państwo członkowskie UE i państwo trzecie nie zakłóci jednolitego rynku energii ani nie zmniejszy bezpieczeństwa dostaw w UE.

E. Transeuropejskie sieci energetyczne (TEN-E)

[Rozporządzenie \(UE\) nr 347/2013](#) zawiera wytyczne dla transeuropejskich sieci energetycznych, określające projekty będące przedmiotem wspólnego zainteresowania oraz priorytetowe projekty w zakresie transeuropejskich sieci energetycznych i gazowych. Projekty będące przedmiotem wspólnego zainteresowania są traktowane priorytetowo przy przyznawaniu pomocy finansowej udzielanej na mocy [rozporządzenia \(WE\) nr 2236/95](#). Środki budżetowe przeznaczone na sieci TEN-E służą przede wszystkim finansowaniu studiów wykonalności. Do współfinansowania inwestycji można stosować również inne instrumenty, na przykład europejskie fundusze strukturalne i inwestycyjne bądź Europejski Fundusz na rzecz Inwestycji Strategicznych (EFIS). [Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady \(UE\) nr 256/2014](#) z dnia 26 lutego 2014 r. w sprawie zgłaszania Komisji projektów inwestycyjnych dotyczących infrastruktury energetycznej w Unii Europejskiej zobowiązuje państwa członkowskie do zgłaszania Komisji projektów inwestycyjnych dotyczących infrastruktury energetycznej.

W komunikacie zatytułowanym „Budżet z perspektywy Europy 2020” ([COM\(2011\)0500](#)) Komisja zaproponowała utworzenie nowego mechanizmu – instrumentu „Łącząc Europę” (CEF) – z którego w latach 2014–2020 będą finansowane priorytetowe projekty w dziedzinie energii, transportu i cyfrowej infrastruktury krytycznej. W listopadzie 2013 r. Parlament zatwierdził porozumienie osiągnięte z Radą w sprawie budżetu na CEF, który wynosi 5,12 mld EUR i jest przeznaczony na realizację projektów w dziedzinie transeuropejskiej infrastruktury energetycznej ([P7_TA\(2013\)0463](#)). Na podstawie wytycznych dotyczących transeuropejskiej infrastruktury energetycznej, zatwierdzonych przez Radę i Parlament w marcu 2013 r. ([P7_TA\(2013\)0061](#)), wybrano kilka projektów będących przedmiotem wspólnego zainteresowania, które otrzymają wsparcie finansowe UE.

ROLA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO

Przy przyjmowaniu pakietu ustawodawczego dotyczącego rynków wewnętrznych energii Parlament zdecydowanie opowiedział się za rozdziałem własnościowym sieci przesyłowych w sektorze energii elektrycznej, który to rozdział jest najskuteczniejszym narzędziem wspierania w niedyskryminacyjny sposób inwestycji w infrastrukturę, sprawiedliwego dostępu do sieci dla nowych podmiotów oraz przejrzystości na rynku. Parlament podkreślił również znaczenie wspólnego europejskiego stanowiska wobec średnioterminowych inwestycji (orientacyjny europejski dziesięcioletni plan w zakresie połączeń międzysystemowych), lepszej współpracy między organami regulacyjnymi, państwami członkowskimi i operatorami systemów przesyłowych oraz zdecydowanego procesu harmonizacji warunków dostępu do sieci. Z inicjatywy Parlamentu szczególną uwagę poświęcono prawom konsumentów, co było częścią porozumienia osiągniętego z Radą. W rezolucjach położono nacisk na wzmocnienie praw konsumentów

(zmiana dostawców, bezpośrednio informowanie za pomocą inteligentnych liczników oraz skuteczne rozpatrywanie skarg wnoszonych do rzecznika praw odbiorców energii). Parlament doprowadził również do tego, że uznano koncepcję „ubóstwa energetycznego”, i zdecydowanie poparł utworzenie agencji ACER, podkreślając, że należy jej przyznać uprawnienia niezbędne do rozwiązania tych problemów, których nie są w stanie rozwiązać krajowe organy regulacyjne, a które utrudniają integrację i prawidłowe funkcjonowanie rynku wewnętrznego.

Ostatnie ważne rezolucje:

- 12 września 2017 r.: przyjęto nowe przepisy umożliwiające sąsiadującym ze sobą państwom wzajemną pomoc w zarządzaniu kryzysem w dziedzinie gazu, a także przewidujące transgraniczną solidarność i przejrzystość umów o dostawy gazu.
- 2 marca 2017 r.: posłowie do PE zatwierdzili przepisy, zgodnie z którymi państwa członkowskie przed podjęciem z państwami trzecimi negocjacji dotyczących dostaw energii mają obowiązek informować Komisję o tych planach.
- 25 października 2016 r.: Parlament poparł rezolucję w sprawie strategii UE dotyczącej skroplonego gazu ziemnego, aby uczynić dostawy energii pewniejszymi, zmniejszyć emisje dwutlenku węgla i zapewnić przystępne ceny.
- 13 września 2016 r.: w rezolucji Parlamentu zatytułowanej „W kierunku nowej struktury rynku energii” opowiedziano się za połączeniem płynnych krótkoterminowych rynków oraz długoterminowych sygnałów cenowych, tak aby rynek był przystosowany do rosnącego udziału odnawialnych źródeł energii oraz aktywnych konsumentów.
- 26 maja 2016 r.: w rezolucji Parlamentu w sprawie stworzenia nowego ładu dla odbiorców energii apeluje się o uprawnienie obywateli do produkowania, zużywania, magazynowania lub sprzedawania własnej energii odnawialnej, do wchodzenia na rynek energii oraz do uczestniczenia w zaspokajaniu popytu.

Frédéric Gouardères
05/2019

